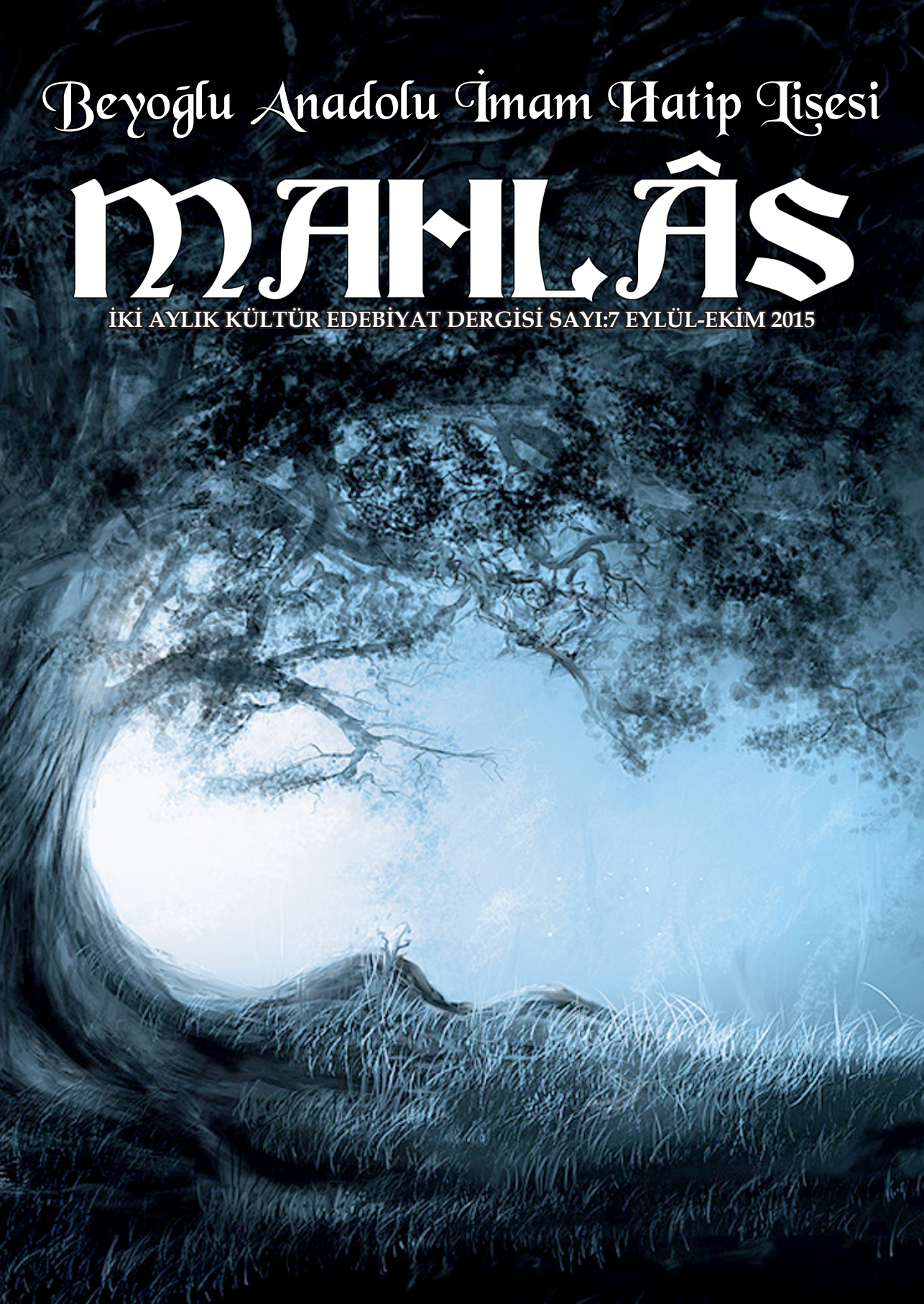

Beyoğlu Anadolu İmam Hatip Lisesi

MARLÂS

İKİ AYLIK KÜLTÜR EDEBİYAT DERGİSİ SAYI:7 EYLÜL-EKİM 2015

İMTİYAZ SAHİBİ

Beyoğlu Anadolu İmam Hatip Lisesi
Adına Okul Müdürü
Mahmut Yelek

TETKİK EDEN

Ragıp Küçüker
Süleyman Ocakcı

EDİTÖR

Akif Akyıldız

YAZAR-ŞAİR

ABDÜLHADÎ - Abdülhadi Uysal
AFRASİYAB - İ. Ethem Erdoğan
KÂFÎ - Mehmet Akif Çetinkaya
SANTURÎ - Abdülbaki Yaşat
MÜŞAHİD - Alibaz Dursun
ADEM - Enes Şamil Kiraz
MUŞTU - Akif Akyıldız
FUÂD - Fuat Sarı
ZÎRUH - Mert Sönmez
ÂŞİKÂNE - Enes Kavas
DERVÂH - Musab Gültekin
HAYALÎ - Ömer Faruk Narin
HÜŞYÂR - Abdullah Faruk Çiftler
MİSAFİR - Mustafa Yasir Demirkol
ZİVEKÂR - Muhammed Musa Bakar

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Kitâb-ı İhtisar

AKİF AKYILDIZ

Divane Ağaç

“Bir sabaha daha gözlerinizi açtığınızda, güneş batıdan doğacak ve o gündün sonra yeryüzünde ben-sizlik hâkim olacak.”

“Yine güneşin doğudan doğduğu bir günde; kuşlar cıvı cıvı dolanırken dallarında bir divanenin, her nefesinde “Allah!” zikriyle vücud bulan bir biçarenin feryadını işitir olmuştum. Bu divane ki başı uçsuz bucaksız semavata, kökü sonsuz hiçliğe bürünmüş tahte’l arda uzanıp gitmekte. Ne ezeli belli olmuş divanenin bu dünyada, ne ebedi belli olacak öte tarafta.”

Güneş beyaz bir istiridye gibi parlarken beyazlığıyla, insan neslinden bir âdeme rast geldim. Bu âdem durmadan pirden pire dolaşır, şeyhten şeyhe varır, her vusul bulduğu erenden tek bir cevap alır: “Oku! Yaratan Rabb’inin adıyla oku!” Derviş âdem, biçare; her “Oku!” emrine nail, arar olur sualine bir cevap. Bizatihi elinde bir asa ile nice uzak diyarlar gezer. Dağlar tepeler aşar, hercai menekşeler geçer. Göğü doksan gün kara, yeri doksan gün ak görür de aradığını bulamaz. Her “Oku!” emriyle okumaya verir kendisini. Elinde tek bir asa ile senelerini âbâd eder okumaya. Bu amaca isna-den Sibirya’dan Sahra’ya geçmediği çöl; Katalan’dan Baltık’a aşmadığı deniz kalmaz. Her gittiği diyarda bir şeyhe el pençe divan durur ve sual eder feryat figan:

“Ey erenler! Ey zamanın altında zamanı seyre dalan, zamanın üstünde zamana kari olan erenler! Rahman’ın kudretini kendine kaptan biçmiş erenler! Bu hakikat sır-

rının sırrını bana kim haber

verecek? Kimden sorayım derdimi de derman bulayım? Kimden dinleyeyim halimin vecibesi bu hakikati de vücud bulayım kendimde?”

El-cevab’a aşınadır derviş: “Oku! Yaratan Rabb’inin adıyla oku!” Bu derviş hangi toprağa ayak bastıysa mutmain olmaz ruhu. Hangi şahsa gittiyse cevap hep aynı oldu. Erenlerden, pirlerden aradığı cevaba binaen okuduğu hiçbir kitap; ona hakikati bildiremedi. “Daha yaşamaya mahal yok!” deyip bana doğru koşarken bir taşra ortasında, gözüne perde çekilmişçesine yığıldı oracığa. Kollarımı açmış dervişin düşmesini beklerken şahit oldum şahadetine lakin derviş göremez oldum. Uçsuz bucaksız bozkırın orta yerinde tek asası kaldı dervişin. Vakit geçirmeden vardım asanın yanına:

“Bu nasıl iştir ey asa! Hakk’a yürüyen âdemoğlunu kim alıkoyabilir Hakk’tan başka Hakk’ın yolundan?” diye

sual ettim ona. Asanın dile gelmesini beklerken ben, hikmetinden sual olunmaz yaratıcının kudretiyle; asa dineldi arşa karşı. Kök saldı aniden yerin derinliklerine. Heybetiyle gövde durdu en irak olmak istercesine yerden göklere. Suallimi tekrarı vacip gördüm: “Ey kendini arayan dervişin asası! Ey haki-

günaha; gözleriyle feryat etti. Güryan oldu asanın kapısına:

“Zayi olmaz gül temannasıyla virmek hâre su.” dizeleri dö-külebildi ancak dilimden. Asanın heybetli öfkesi sözlerimden sönmüş olsa gerek ki buyur etti beni gönlüne: “Söyle derdin ne ola?” Hüznüm sevin ile mecz oldu: “Hikmeti nedir olanların?” diyebildim mahcubiyet ile kıyam etmiş dururken asaya. Asa anlata koyuldu:

“O dervişti ki varlıkta vardı da yok olmayı, yoklukta yoktu da var olmayı arardı. Ben de onun asasıydım. Elleri ile bana tutunur dayanak olurdum ona. Gün gelir ben yorulurdum o dayanak olurdu bana. Ben o olmuştum, o ben olmuştu. Benliklerimiz bir olmuştu elif misali. ‘Hak lailaheillallah’ nidalarıyla beraber zikreyledik kâinatın sahibini, geçerken denizleri çölleri.” Bunlar nasıl sözlerdi? Kafam allak bullak olmuşken: “Ey bana biçare görünen dervişin asası; sende Rahman’ın kudretinden hikmet var. Bana o oldum dersin, benliğim ona geçti, benliği bende oldu dersin! Bu nasıl iştir?” diye nida ettim asaya merhamet diler gibi. Asa devam etti:

kati kendinde bulamayan biçarenin dayanağı! Dile gel de haber getir bana erenlerden! Lisan ile vücud bul da serinlet karabasanlara mesken olmuş yüreğimi!” Sualimin şiddeti pek fazlacaydı. Zelzeleyi hatırlatan bir uğultu duyuldu önce. Yerin yedi kat altına kök salmış, göğün yedi kat üstüne baş tutmuş ağaç döndü eski asalığına. Asa olarak dile geldi biraz evvel endamıyla karşımda duran ağaç. Vazgeçirilmiş ağaçlıktan o istemedi. Benimle âcizane muhabbetten:

“Ey beni kudretli bir ağaç olabilmişken tekrar asalığa soyunduran sail! Sesin inildetti arş-ı azamı. İçtenliğin devre döndü benden öte. Ne arzu edersin de bin senelik hasretine kavuşmuş bir garibi esarete sevk edersin? Bin yıl daha esareti hoş görürsün benliğime?” Asanın kavli bir hüznün çökertti gönlüme. Bu hüznün dile geldi, bilmeden işlediği

“Sahibim derviş nice dağlar tepeler aştı, hercai menekşeler geçti ki hakikati aradı. Hakikati, kâinatı aradı. Pirlerden himmet istedi, şeyhlere el pençe divan durdu. Hepsî ‘Okul’ emriyle cevap verdi. ‘Yaratan Rabb’inin adıyla okul’ Derviş ile ben biçare tekrar düştük yollara da bu taşraya geldik. Onun düşü benim düşümdü. Onun hissi benim hissimdi. Biz sessiz konuşur, sessiz ağlaşıırken bir kuş zuhur etti önümüzde. Bilmeyiz tek bize mi göründü yoksa başkaları da gördü mü? Oturup ağlaşıırken dervişle ben; ben ile derviş. Feryat figan bağırsırken

sükût getirdi bu kuş bize: 'Kılıç üzerinde yürüyeceksin ama kılıç ayağını kesmeyecek!' Derviş ile feryat ettik bir kez daha: 'Gönüldendir şikâyet, kimseden feryadımız yoktur. Ateş kesilir geçse saba gülşenimizden.' Biz de hissiyatımızın çokluğu ile kuşu haber gönderici gördük. Allah lutfetti, derviş hiçliğe kavuştu. Aradığı hakikati buldu. Ben de bir ağaca dönüşmüştüm de aşkıma soyunmuştum ta ki sen geldin feryat figan ettin. Her kişinin hakikati, her varlığım kadîmi ilk noktası imiş. Hakikat, asla dönmekten öte bir yol değilmiş. Kuş bize bunu öğretti şu kelimelerle..." diyip bana geçti bende öte. Heybetiyle koca bir ağaca döndü tekrar. Aslına döndü. İlk noktasını buldu. Ben ise divane ağacın kuştan nakil sözlerini fikreyledim bir köşede:

"Görüldüğü gibi hakikat, entelektüel bilinçle kavranılamaz. Bu sır, çok kitap okuyarak da çözülemez. 'Okudum bildim deme, çok taat kıldım deme. Eri hak bilmezsen, bu

boşuna emektir.' Er hakkı bilen kişidir. Hakkı bilen kişi ise egosunu yenmiş yok etmiştir. Sonsuz, hiçlik gerçeğini anlamak için ego ölmeli ve biz bir hiç olmalıyız. Bir kalpte iki şey bir arada yaşamaz. Ya o ya da ego için yer vardır. Ve ego bizleri ancak acı ve gözyaşına boğarak gider. Bu geride hiçbir şey kalmayınca kadar devam eden acı verici bir süreçtir. Bu fena halidir. Yok olmaktır. Bu hal egonun hükmünü, kişinin benlik duygusunu tamamen kaldırır. Fena içinde kişi bütün bütün yok olup gitmişken; Allah, kendi varlığından ona yeni bir hayat verir. Onu kendi boyası ile boyar. Kişinin içindeki ve dışındaki bütün vasıfları değiştirir. Artık ölümün zaten alacağı, egoist benlik bırakılmış; mutlak benlik onun yerini almıştır."

Ağaç mı **yok** oldu? Ben mi **yokluğa** soyunmuşum?

MUŞTU

UYANIŞ

İzbe sokakların birinde doğdum
İnsanların tabiriyle varoş kokardı kaldırımlar
Bebeklerin ağlaması, çocuk çığlıkları
Çarpık yollar var diye
Moloz ve insan yığını dolu
Merdiven boşlukları
O kurulu düzen burada yok diye
Varoş kokardı kaldırımlar

Gözlerimi açtığımda mısır koçanlarına
Çocukluğum çıktı karşıma
Ne geçim derdi asmış sırtına
Ne de delilik var kanında
Susayınca koşmuş kestane gölgesine
Bir cebinde çam kozalağı
Diğerinde koca delik
Haberini yok Kafka'dan
Bir tek pencereden seyretmiş göğün siyahını
Dizinden eksik etmediği yarası
Gölge düşürmüş şefkatin gönlüne
İki gün bilir haftada
Cumaları dondurmacı geçer yoldan
Pazar; içi gofret dolu araba
Hanidir duymuş İstanbul ismini

Aradan kuşlar geçti, geldi yolculuk vakti
Kuzgunlar uçtu saat kulesinden
Ben geri döndüm kestane gölgesine
Bilindik yalnız rüzgar kalmış geriye

Görünce evimin yerinde kara betonları
çıkamaz sokakları
Hazır ettim çantamı
Doldurdum ırmakları matarama
Patikaların doğduğu yerlere isim koymak için
Çıktım yola.

ZİRÜH

HAZİN AĞAÇ

*Bu ne hazin ağaçtır, bütün ufkumu tutmuş!
Koku iffet, dalları taklit, meyvesi fuhuş...*

WFK

Dediği gibi üstadın. Düşünmek lazım ne oldu ki kökü iffet olan bu ağacın meyvesi fuhuş oldu? Ve evet üstad üç mısradaki dönemimizi özetlemiş. İslam iffetiyle mayalanan ümmet taklit ile beraber meyvesini fuhuşa çevirmişti. Evet, biz ne zaman “eskimez yeniyi” bırakıp batıya döndüysek, biz ne zaman dinimize geri kalmış, dindaşımıza yobaz dediysek; İşte o zaman Osman Gazi’nin çınarına bir tekme de biz attık.

Ki biz birliği unuttuk. Bizi biz yapanı, Evs ve Hazrec’i Ensar yapanı, Yesrib’i Medine, Kayı’yı Osmanlı yapanı unuttuk. Biz öz kardeşimizi bırakıp adeta “Avrupa rüyasının” kollarına atıldık. Sonra -cı,-ci ekleri eklendi alfabemize. Artık zehir nüksetmişti ağaca. Binlerce bloğa bölündü ümmet. Ayrılınca başka dostluklar aramaya başladık. Tek dişi kalmış canavara sarıldık denize düşen yılanı sarılır misali. Onlar ilerliyor biz geri kaldık kaygısıyla en ileriye unuttuk. -duvarda asılı olan- Taklit etmeye başladık. Doğal olmadık, tabii olmadık, sadece natürel olmaya çalışmıştık oysaki. Belki adımız John olmadı ama kimliğimiz hümanist oldu, kapitalist oldu. Hâlbuki tek bir kitap vardı ortada. Öyleyse tek bir kimlik olmalıydı inananlar arasında:

“MÜSLÜMAN”

MEYYİT

Yitik Bir Haziran Şarkısı

Adi bir günah sonrası sarsılıyor fikirlerim
Hep bu. Vesveseler kanamalar istirdiyeler.
Eğil. Doğrul. Dinel. Aç kulağını dinle.
Adi bir günah sonrası ilk sözlerimi
Var mı hakkım kusurlu ellerimle
Rahman suresine kulak kesilmeye
Hayır efendim diyorum bütün yakarışlarıma inat
Biz içimizdeki Amerikalıya yenildik
Betonlara yenildik dolgun dudaklara yenildik
Af kelimesini lugattan çıkarmaya uğraşılıyor
Cafelerde lügat paralayanlar
Galatlar meşhurlar mugalatalar
Sarmalıyor kelimeleri yaşlı bir fermanla cüretkâr.
Bütün yakarışlarımla yaklaşıyorum
Boşuna. Deneme bile denenmeye alıştın sen
Oysa denemelere hazır olan biz
İmtihanalarda çuvallıyoruz
Salonlarda yankılanan sual tek:
Kime sığınalım
Hep adi bir günahattan sonra oluyor sığınmalarımızı
Sararmış sırtışırlarım kararımış bakışırlarım
Artık sığmıyor sığınakların en ücra yerlerine.
En ücra yerlere en sarp yokuşlara
Ulakların kara ceplerinde varmak için
Korunaksız hafızamı zorluyorum
Ölümüm yitik bir haziran şarkısıyla
Nevrozlu ebced hesaplarına düşüyor
Manolyalar yetiştiren kadınların
Baharlar erteleyen hesaplarına.

NAKARE

MAĐARA

Bir mağara, ıssız ve karanlık
Her an yalnız ve kaybolmuş
Aramak bořa, yol gözükmez
Yaydan çıkan ok asla geri dönmez

Söylediđin pervasızca sözlerle
Düşünmeden üzdüğün gönüllerin
Söndürdün sıcacık ışığı
Söndürdün mağaranın meşalesini

O mağaranın taşlarıdır artık
Kalplerini kırdığın insanların gönülleri
Özür dilesen ne çare, sesin çarpar
Ve ancak yankındır sana geri dönen

Vurdumduymaz sözlerinle vurduđun
Sevgi dolu insanların sıcak gözyaşları
Kayaların arasından sızan soğuk
Ensene damlayan acıdır ancak sana

EFDAL

HUNZA TÜRKLERİ

Hunza Türkleri, ilk hecesinden de anlaşılacağı üzere soyları Hun Türklerine uzanan bir halk. Halkın tamamı Müslüman olup Şiiğin İsmailiye koluna mensupturlar.

Çin ve Afganistan sınırında Pakistan'ın kuzeyinde, denizden 6000 m yüksekte 7000 kilometrekarelik bir alanda, Hunza Vadisi, yaşayan Hunzaların asıl komşusu Çin değil; bugün Çin topraklarında sayılan Doğu Türkistan bölgesidir. 1974'te bir devlet kurmuşlarsa da bugün Pakistan sınırları içerisinde yaşamaktalar. Asırlarca erişilmesi zor korunmuş bir vadiye yaşayan Hunzalar "Mir" dedikleri hanedan reislerinin ve ona danışmanlık yapan on iki kişiden oluşan bir İhtiyar Heyeti idaresindedir. Türk geleneklerine uygun olarak 900 yıl bağımsız yaşamıştır.

Öncelikle devlet vakitlerindeki bayraklarına göz atalım.

1. Görünen karlı dağlar doğayı ve "Orhun Kitabeleri"nde bahsedilen dağlara hakim olma amacını,
2. Ay-yıldız inancı (İslam'ı),
3. Oklu yay ise savaşçı olduklarını simgeliyor.

Araştırma mevzusu olarak burada

incelememizin nedeni uzun yaşam süreleri. Ortalama yaş ömrünün 110-120 olduğu Hunzalar için 65 yaş demek "yolun yarısı" anlamına gelmekte. 100 yaşında ölmenin erken ölüm kabul edildiği Hunzaların kadınları ise 65-70 yaşlarında anne olmakta. Biz şehirde yaşayan insanlar için bir başka ilginçlikse hiç kanser vakasının yaşanmaması.

Bilim adamlarının araştırma konusu olan meseleye getirilen açıklamalarsa şöyle: Denizden 6000 m yükseklikte oksijence zengin hava şartlarında hayat sürmeleri ve buz gibi, kirlenmemiş su içmeleri. Ve etli, baharatlı yemekleri ünlü olan Hunzaların kendi yetiştirdikleri ürünlerle beslenmeleri. Yazın hasat edilip yaş haliyle, kışınsa kurutup yedikleri kayısı bizim için pirinç ne ise orada da aynı durumda. Ve son olarak söylemek gerekir ki hiç şeker tüketmiyorlar.

Yani doğal yaşamaları; şehir stresinden uzakta, binlerce kilometre yükseklikte doğa ile iç içe bir ömür geçirmeleri.

Her yıl binlerce turistin gittiği bu güzel vadiyi ziyaret etmek ümidiyle...

ZİVEKAR

KUANTUM FİZİĞİ VE İKTİSADİ HAYAT

Günümüz dünyasının hâkim medeniyeti olan “Çağdaş Küresel İngiliz-Yahudi Medeniyeti”nin dünya üzerindeki hegemonyası tartışılırken genelde bilimsel cihete dair beylik laflar edilir, hakim paradigmanın eseridir bunlar. Ekonomik anlamda dur durak bilmeden büyüyen Batılı devletlerin neoliberalist düzenlerinden, küresel sahadaki rekabetten, proxy savaşlarından bahsedilirken vurgulanan teknolojik güç çoğu zaman Batılı devletlerdeki teknolojik gelişmelere, bilimsel yeniliklere bağlanır. Bu bağlamda hemen hemen tüm yeniliğin Batı’dan çıktığı; Çin, Hint, İslam gibi ölü medeniyetlere mensup insanların kafalarının “bilim”e basmayacağı, sözgelimi Japonların muhteşem taklitçiler olduğu söylenir. Bu tarz oryantalist söylemler, yeni bilim anlayışıyla hızla değişmekte.

Klasik fizikte maddeyi çözümlemek için analiz metodu kullanılırdı. Analiz, malum, nesnenin parçalara ayrılması ve tek tek par-

çalar üzerine yapılan incelemelerle nesnenin bütününe anlaşılmaya çalışılması. Aristocu-Newtoncu mekanik dünya görüşünü temel alan bu metot, nesne ne olursa olsun mevcut tüm bilim dallarında kullanılmakta. Batı düşüncesinde geriye doğru gidildiğinde bunun izlerine rastlamak mümkün.

Örneğin Karl Marks da dâhil olmak üzere, “toplumcu” siyasi düşünürlerin, toplumbilimcilerin hemen hepsi, “yüksek bir ortak gerçeklik”i, “birlik”i, “grup”u, “sınıf”ı veya “ulus”u öne çıkarırken, parçanın ve bireyin farklılığını indirgemeci bir yaklaşımla görmezden gelme eğilimindedirler. Toplumbilim sahasından çıkıp iktisat alanına döndüğümüzde ister istemez hem teorik hem de pratik sonuçları açıkça görülebiliyoruz. Pratik sonuçlardan önce üniversitelerimizdeki iktisat müfredatı üzerinden teorik sonuçlara göz atmakta yarar var.

Üniversitelerimizdeki iktisat müfredatı genel olarak klasik

ve neoklasik geleneğe dayanmakta. Zaman içinde buna Keynes ve sonrası yaklaşımlar da eklemelendi bit-tabi. Topluca "Geleneksel Ekonomi" olarak adlandırılan bu yaklaşım, D. Ricardo'nun soyutlayarak model kurma tekniğini benimser. Ekonomik olayların; sosyal, politik, kül-türel, psikolojik, teknolojik ve tarihi cihetlerini veriler çemberine atarak, modellerinden dışlar. Bu haliyle ge-leneksel ekonominin model teorileri, sadece mekanik düşünceye dayalı "noktasal denge çözümleri" üretir. Örneğin, mikroekonomide- k i tüketici dengesi, piyasa den-gesi, aksak rekabet dengesi gibi denge modelleri kuru-lur. Dengenin varlık koşulları ile karar-lı olup olmadığı ve nasıl değişti-ği incelenirken, sistemin bütünü oluşturan diğer ya-pılar ve aralarında-ki ilişkiler dikkate alınmaz. Bu haliyle meseleler kısmi ola-rak ele alınmış olur ve pratik çözümler üreti-lemez.

Üniversiteden çıkıp iş dünya-sına vardığımızda, iktisadi kurumla-rın genel olarak Newtoncu örgütlen-miş yapılar olduğunu görürüz. Bu yapılarda, tüm yapının parçalardan oluştuğu, bu parçaların hareketleri-ne merkezi otorite kurallarının hük-mettiği, çeşitli koşullarda sonucun tahmin ve kontrol edilebilir olduğu varsayımları geçerlidir.

Mezkûr yapılanmalar genel-likle hiyerarşik ve otoriter yönetim biçimlerini benimser. Temel değer-leri; kâr, verimlilik ve pazarı kontrol

gücüdür. Yine bu örgütlenme mode-linde bir işi yapmanın ancak bir doğ-ru yolu vardır ve bu yol da sistemin unsurlarının üzerine tek tek odak-lanılarak, yani analiz yöntemi kul-lanılarak ortaya konabilir. Kesinlik ve şimdiki zaman prensipleri işler, sorunlar ancak ortaya çıktıktan son-ra çözüm arayışı başlar. Bu yüzden geleneksel işletme yapıları bürok-ratik ve oldukça yavaştır; yani bek-lenmedik zorluklarla karşılaşınca, piyasadaki gelişmelere ve rekabete karşı gereken değişiklikleri gerçek-leştirmekte zorlanır. Örgütler arası

ilişkiler de kurallara tâbidir, resmi söz-leşmelere daya-nır. Enformasyon akışı ve öğrenme, örgütlerin mizaçları dikkate alınmadan, önceden belirlen-miş sabit prensipler üzerine kurulu müza-kere edilmiş yapılar üzerinden olur.

Kuantum fizi-ğinin bahsi geçen tüm olgulara müda-hil olması ise her ne kadar 20. yüzyılın başlarından itibaren çalışmalar yapılmış olsa da, daha çok İkinci Dünya Sava-şının sonrasındır. Klasik fiziğin, Aristo mantığıyla ışığın ya dalga formun-da ya da parçacık formunda olduğu düşüncesi, 1920'lerde, Erwin Sch-rödinger isimli bir Alman fizikçisi-nin çalışmaları karşısında tuzla buz olur. Hem dalga formunda hem de parçacık formunda görünen ışık, bi-lim ve felsefede mekanik görüşü yı-kar. Heisenberg'in Belirsizlik İlkesi, D. Anderson'un karşıt maddeyi keşfi derken çalışmalar İkinci Dünya Sa-vaşının sonrasında hızlanır. 1921 Bakü

doğumlu Lütüfî Askerzade'nin sistemleştirdiği, nüvesi Doğu medeniyetlerinde görülebilen "Tevhidî" anlayışta bulan Bulanık Mantık sınırları ortadan kaldırmakta. Klasik mantıktaki "ya doğru ya yanlış" ikilemi yerini "hem doğru hem yanlış" önermesine bırakıyor. Batılı oryantalistlerce sürekli aşağılanan "Doğu mistisizmi", Batılı bilim insanlarının Taoizm, Budizm gibi Doğu'ya ait akımlara yönelmesine yol açtı.

Kuantum mekaniğinin varlık görüşü ise Potinbağ Teoremi'nde özetleniyor. Klasik görüşün dışında, bütünü parçaların ve parçalar arası ilişkilerin birbiriyle örülü devingen ağı olduğu ortaya konuluyor. Bu görüşün yol açtıkları ise devrim niteliğinde.

Doğayı anlamlandırmada kullanılan Darwinci evrim teorisi yerini "Birlikte Evrilme" kavramına bırakıyor. Hayatta kalmak için güçlünün ötekileri yok ettiği görüşünün karşısında Birlikte Evrilme'nin işbirlikçi yaşam görüşü. Canlılar dünyası bu denli etkilenirken, cansızlar da payını alıyor haliyle.

Ünlü Japon robotlarının arındaki dehalardan Kato Ichiro'nun kullandığı kavramlar dikkat çekici. Makinelerle canlılar arasındaki temel farkın spontane self-organizasyon (kendi kendini örgütlenme ilkesi) olduğunu belirten Ichiro, gerçek dünyanın, makinelerin dünyası gibi kurallı ve düzenli değil, Kuantum paradigmasındaki gibi "kaotik düzende" olduğunu vurguluyor. Bu bağlamda yeni bir metot oluşturan Ichiro, sentez ve analizin bileşimi olan senaliz kavramının gerçekliği anlamada daha kullanışlı olduğunu söylüyor. Enformasyon bilimci Azumi Kazuhiko, Batı'nın siyah-beyaz dualizmine karşın, Japonla-

rın kullandığı siyah-gri-beyaz üçlü spektrumunun gerçekliğin kaotik cihetiyle birlikte düzenli kısmını da kaçırmadığını kaydediyor.

Kuantum fiziğinin iktisadi kurumlardaki yapısal karşılığı devasa boyutlarda. Birbirleriyle ilişki ve etkileşim içindeki esnek ve yaratıcı örgütlenmeler. Bu yaratıcılıkları örgüt içi çalışma birimlerinin ilişkiler kurarak kendi toplamlarından daha büyük sistemler oluşturma ve tahmin edilemeyen durumlara karşı geliştirdikleri esnek düşünüp davranabilme yeteneklerinden kaynaklanıyor. A'dan B'ye ulaşımın bir değil, birden çok doğru yolu vardır ve alternatif senaryolar koşullara uyumu getirir. 1970 petrol krizinden Shell'in büyümüş bir şirket olarak çıkmasının temelinde de bu esneklik ve alternatifli düşünme yapısı vardı. Olası benzer bir durumda alternatif petrol kaynakları bulundurma senaryosunu çok evvelden öngörebilmişlerdi.

Geleneksel olanın zıttına kuantum örgütlenmelerin yapısında hiyerarşi değil, ekip çalışması ege-men. Aşağıdan yukarı piramit halinde değil; dairesel ve holistik olan, kendi kendini örgütlenme ilkesinin hâkim olduğu bu yapılarda esas, tüm çalışanların kurumsal vizyondan beslenme kapasitelerini canlı tutmak. Vizyon ise, "gelecek beş yıla yönelik planlar" yahut "amaçlarımıza nasıl ulaşmak istiyoruz" gibisinden safsatalar olarak algılanmamalı. Bir kurumun vizyonu o kurumun genel kimlik duygusu, özlemle-ridir, dünya üzerinde kendine kurguladığı

roldür. Bu bağlamda, son dönemde Uzak Doğu'dan çıkan dev şirketlerin başarısı da açıklanabilir. Japon iktisatçı Imai Ken'ichi'nin de dediği gibi, günümüz dünyasında iktisadi başarı klasik yapılanmaların değil; nüvesini kuantum mekaniğinden alan, her üyenin tek başına yaratıcı olabildiği fakat aynı zamanda organik yapının hedeflerine hizmet için spontane biçimde işbirliği ettiği yapılanmalarındır. Bu noktada 20.

yüzyılın önemli edebiyatçılarından ve filozoflarından olan Nikos Kazancakis'i anmamak elde değil. Bilim insanlarının sanata ve sanatçılara daha fazla itibar etmesini hatırlatan bu sözler ilk kuantum çalışmaları sırasında söylenmiş:

“İnsanlığı kurtaracak olan güç, reform doğuracak olan yenilikten değil öz-

gür olma iştihakından çıkacaktır ve insanlar birbirleriyle tamamen bağlı olduklarının tümüyle bilincinde fakat kendi adlarına hareket ettikleri zaman özgür olabilirler.”

KAYNAKÇA:

- 1-)Kosko, B. (2000). Heaven in a chip: fuzzy visions of society and science in the digital age. California: Random House/Three Rivers Press.
- 2-)Collins, J.C. ve Porras, J.I. (1999). 'Kalıcı Olmak'. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- 3-)Zohar, D. (2003). Kuantum benlik. İstanbul: Doruk Yayınları.
- 4-)Özel, M. (1997). Liderlik sanatı. İstanbul: İz Yayıncılık.
- 5-)Arslan, İ. (2012). Çağdaş doğa düşüncesi. İstanbul: Küre Yayınları.
- 6-)Duralı, T. (2011). Sorun nedir?. İstanbul: Dergah Yayınları.

yalnız adamın gözündeki ağaç

Dünyadaki hangi kitabı okursanız okuyun hiçbir kutsal kitap, Kur'an-ı Kerim kadar insana; yakın çevresinden, tabiatından, daha geniş mânâda kâinattan bahsetmez, bahsedemez. Zaten kâinatı anlatan, kâinatın hâkimi olduğu için hiçbir beşerî kaynak onun gibi bahsedemiyor. Kur'an, insana kâinatın nasıl yaratıldığı, niçin yaratıldığı, ondaki çeşitli varlıkların yapısı hakkında çok çeşitli bilgiler verdiği gibi, insanın onunla nasıl bir münasebet içerisinde olması gerektiği yönünde de bilgi vermekte ve ona yol göstermektedir.

Bu kâinat kitabı Kur'an-ı Azîmuşşan'ın günümüze kadar binler muhtelif tefsiri yapılmıştır. Bunlardan biri de hiç şüphesiz müellifinin Bediüzzaman Said Nursî olduğu Risale-i Nur Külliyyatıdır.

Bu nurlu tefsirin müellifi Bediüzzaman, bu konudaki birçok ayetin tefsirini yaparak, en yakın çevreden başlayarak kâinattan ve içinde bulunanlardan ve bunların intizamından bahsetmiş ve böylece, Allah'ın (celle celâluhu) varlığını ispat etmede bunlardan istifade etmiştir.

“Şu kâinatın mevcudatına nazar-ı dikkatle bakılsa görünür ki:

Cüz'iyat gibi külliyyatın dahi birer şahs-ı manevîsi vardır ki, birer vazife-i külliyesi görünüyor. Onda bir hizmet-i külliye görünüyor. Meselâ: Bir çiçek, kendince bir nakş-ı san'atı gösterip, lisan-ı haliyle esma-i Fâtır'ı zikrettiği gibi; küre-i arz bahçesi dahi, bir çiçek hükmündedir. Gayet muntazam külli vazife-i tesbihiyesi vardır. Nasıl ki bir meyve, bir intizam içinde bir ilânatı, tesbihatı ifade ediyor. Öyle de: Koca bir ağacın heyet-i umumiyesiyle gayet muntazam bir vazife-i fitriyesi ve ubudiyeti vardır.”

Yukarıdaki paragrafta görüldüğü üzere Bediüzzaman, her mahlûkta ayrı bir ilâhî nakış görmektedir. Kâinatı ve mahlûkatı halk eden mutlak hâkimi her bir canlıda görür, görmek ister...

Düşünür “zamanın güzeli”, sonsuz kudret sahibi “Hiç düşünmez misiniz?” diye buyururken... Düşünür hiçbir yaratılan başıboş olamaz... Her ilâhî işlemede kendinden, insandan bir parça bulur. Sanki Rahman insanı doğaya yansıtmış, her lahzada birazcık insan...

“Yalnızlıkta bir nur arıyordum. Bir gece, o yüksek tepenin başındaki yüksek bir çam ağacının

üstündeki üstü açık odacıkta idim. Üç dört gurbeti birbiri içinde ihtiyarlık bana ihtar etti. O gece ıssız, sessiz, yalnız ağaçların hışırtılarından ve rüzgârın yapraklara sürmesiyle gelen hazîn bir sadâ, bir ses rikkâtime, ihtiyarlığıma, gurbetime ziyade dokundu. İhtiyarlık bana ihtar etti ki; gündüz nasıl şu siyah bir kabre tebeddül etti, dünya siyah kefenini giydi, öyle de; senin ömrünün gündüzü dahi ölümün kış gecesine inkılab edeceğini kalbimin kulağına söyledi.²

Bediüzzaman'ın ünsiyet ettiği ağaç âdetâ ona bir münebbih oluyor. Gençliğin gittiğini, kabrin yaklaştığını bildiren ağaçta Üstad, akıp giden sermayesini, ömrünü görüyor. Bir ağaç misali tohumdan başlayan hayatı, derilerinin buruşmasıyla yâni kabuk çatlaklarıyla sona yaklaşıyor.

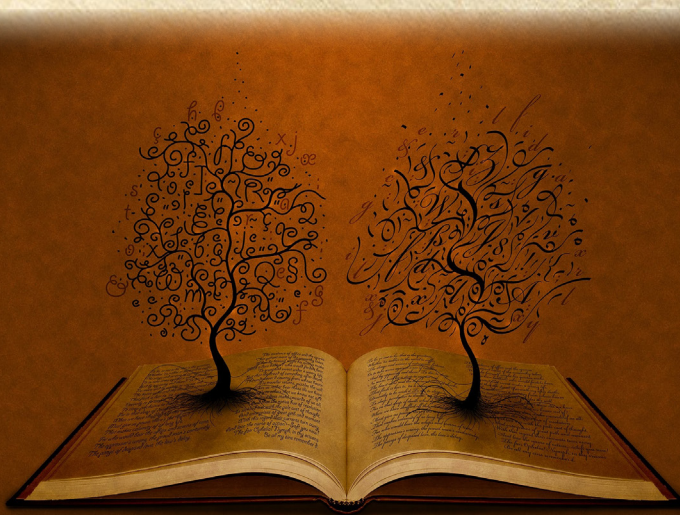
Üstadın bu ünsiyetten çıkarıldığı yegâne sonuç ise şu satırlarda saklı:

“Sizdeki gençlik kat’iyyen gidecek. Eğer siz daire-i meşruada kalmazsanız, o gençlik zayı’ olup başınıza hem dünyada, hem kabirde, hem âhirette kendi lezzetinden çok ziyade belalar ve elemeler getirecek. Eğer terbiye-i İslâmiye ile o gençlik nimetine karşı bir şükür olarak iffet ve namusluluk ve taatte sarfetseniz, o gençlik manen bâki kalacak ve ebedî bir gençlik kazanmasına sebep olacak.”³

KAYNAKÇA

- 1-Sözler
- 2-Lemalar 227
- 3-Sözler 145

MİSAFİR

GODOT'YU BEKLERKEN

Varoluş sancısı bütün sancılardan ağrılıdır. Hele bir de iman yoksa insanın intihardan başka çaresi yok gibidir.

Egzistansiyalizm... İnsan özgür olmaya mahkûm edilmiştir der. Evet, insana seçim yapma hakkı tanınarak çok ağır bir yük altına sokulmuş. Dünyaya geldin -gelip gelmeyeceğini sen belirlemiyorsun- ve yaşama-ya icbar ediliyorsun. Fakat, eşref-i mahlukat olmanın gereğini yerine getirmek zorundasın aynı zamanda. Yalnız yaşamaya yetecek ihtiyaçları sağlayarak hayatını sürdürümezsin. Aynı zamanda bitmez tükenmez Ne? Nasıl? Neden? Sualler silsilesi var kafanda.

En son “Kaldı bu silinmez yaşamak suçu üzerimde” diyor, kenara çekilip dualar ediyorsun “Bileyim hangi suyun sakasırım ya rabbel alemin/ tütmesi gereken ocak nerde?”

Samuel Beckett'in bu oyunu, mezkur sancının imandan uzak, son derece biçare ve ümitsiz bir nazariyenin tezahürü.

Oyun yalnız 5 karakterden ibaret. Estragon, Vladimir, Pozzo, Lucky, Çocuk... Bir de yalnız ismini duyduğumuz Godot (Godo şeklinde okunur) var. Estragon ve Vladimir her gün aynı ağacın altında Godot'yu bekliyorlar.

Estragon ve Vladimir sürekli bir

şeyden bahsetmektedir oyunda. Fakat sözleri laf salatasından ibaret. Ağacın altında sürekli yapacak iş aramaktadırlar, ancak hiçbir şey bulamamaktadırlar. Hatta bazen Estragon ne yaptıklarını unuttur, Vladimir'in “Godot'yu bekliyoruz” demesiyle kendine gelir.

Gün batarken bir çocuk gelir, “Bay Godot bugün gelemeyecek, ancak yarın mutlaka gelecek” diyor.

Beckett'in “Godot”dan kastının kim olduğunu bilmiyoruz. Yahut çocuktan. Büyük ihtimal Godot Beckett'in aklındaki gaddar, zalim tanrıyı, çocuk da palavracı, insanları kandırıp duran din adamlarını temsil ediyor.

Biz kendi çıkarabileceğimiz derslere göre yorumlayalım.

Görünen o ki çocuk, bizlere umut dağıtıp duran bir yalancıdır. Yani tembelliğin anahtarı. İnsanlığın dünya ve ahiret saadeti için uğraşmaya karar verdiğimizde bir dost kılığında yanımıza yaklaşıp kulağımıza Godot adında meçhul bir kurtarıcının geleceğini, yaptığın işlerin beyhude olduğunu fısıldayan bir şeytan.

Kitapta Godot hakkında bilgi verilmemiş. Kim olduğunu, bu adamların neden onu bekleyip durduğunu bilmiyoruz.

Yani Godot, aslında topu başkasına atmak için uydurduğumuz bir hayal

ürünü. Bir mit. Sürüp giden tembel-
liğin, boş vermişliğin ve mücadele
azmini kaybetmenin adı.

Bir de Pozzo ile kölesi Lucky var ki-
tapta. Pozzo, aslında insan olan köle-
sine bir hayvan muamelesi yapmak-
tadır. Boynuna geçirdiği tasmayla
onu idare etmekte, kırbaç vasıtasıyla
emirlerini uygulatmaktadır. Pozzo
varlıklıldır, yanında lezzetli yiyecek-
leri vardır. Etrafındakilere tepeden
bakmaktadır.

Pozzo Lucky'ye oldukça sert davra-
narak Estragon ve Vladimir'in yan-
nına geldiğinde, önce Pozzo'ya iğre-
nerek bakarlar, Lucky'ye de acırlar.
Ancak zengin Pozzo, Estragon'a bir
kemik parçası fırlattığında fikirleri
değişir.

Pozzo tam bir Kapitalist. İnsanları
kölesi yapan bir zalim. Kölesi olma-
yan insanlara da kendisini eğlendi-
ren objeler olarak bakıyor.

Bir an olsun Pozzo'ya karşı çıkmaya
karar veren Estragon ise, bir kemi-
ğe ses çıkarmaktan vazgeçiyor, yani
ufacık dünyevi kazançlar uğruna sö-
mürölmeyi göze alıyor.

Estragon modern insanın ta kendisi.
Kendi rahatı yerinde olduğu sürece
diğerlerini umursamayan, vahşi ka-
pitalizme teşne olmuş, "ben" nesli-
nin bir temsilcisi.

Vladimir, Estragon gibi Pozzo'nun
etrafında pervane olmamaktadır,
ancak yine de olanlara ses çıkarmaz.
O da Pozzo ve kirliliğin dünyasının
sessiz bir destekçisidir.

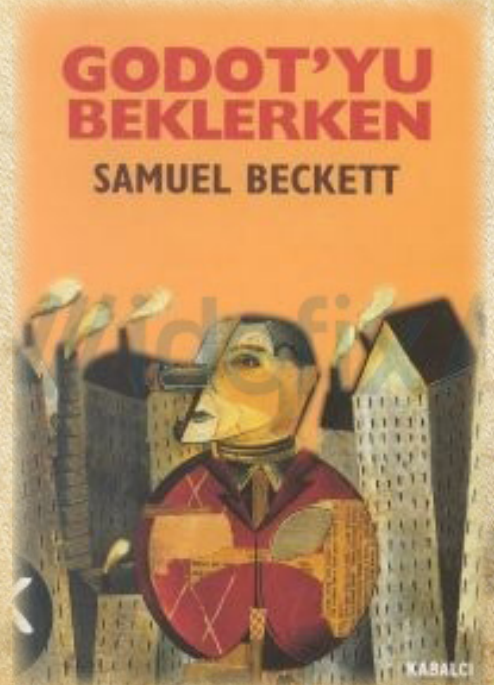
İlerleyen dakikalarda Pozzo, kölesi-
ni sergilemeye başlar. Onun bedeni,

hisleri, hatta fikirleri sergilenebilir
bir tüketim objesidir.

Burda nefis bir sahne var; Pozzo,
Lucky'ye "düşün" diye emrediyor.
Lucky sesli olarak düşündüklerini
sıralıyor. Ancak birbiri ardına söyle-
diği onlarca cümle hiçbir mana ihti-
va etmemektedir. Lucky sesli olarak
cümlelerini sıralarken Estragonla
Vladimir büyük bir dikkat ve şaşır-
mışlıkla dinlerken Pozzo tamamen
umursamaz görünmektedir. Hatta
bir süre sonra sıkılıp Lucky'yi dur-
durur.

Evet, kapitalistler insanlığı inandırıp
onları akıl tututmasına sürükleye-
ceği fikirleri kendi kölelerine üretti-
riş pazarlamaktadırlar.

İnsanlar da tıpkı Vladimir ve Est-
ragon gibi saçma sapan sözlerden
oluşan bu fikirleri dev bir iştiha ile
sahiplenmektedir.

Misal, insanı sömürüp his yoksunu yapmak noktasında aynı amaca hizmet eden liberalizm, sosyalizm vs. fikir akımları sanki karşıt görüşlermiş gibi sunulurak milyonlar bir hiç uğruna itlaf edilmiştir.

Pozzo bu gösterilerden sonra “gitmem lazım” diyerek ayrılır, Lucky’yi pazarda satacaktır.

Aradan bir gün geçer, Godot’nun gelmeyeceği anlaşılır.

Bir gün sonra tekrar aynı yerde buluşurlar. Estragon olanların hiçbirini hatırlamamaktadır.

Pozzo tekrar gelir, gözleri kör olmuştur. Lucky’ye muhtaç olarak yaşamaktadır. O da önceki gne dair hiçbir şey hatırlamamaktadır.

Burda birkaç nokta var mesaj niteliğinde: Pozzo, kör oluyor ve Lucky’ye muhtaç. Lucky bunun farkında ancak hala kölesi. Çünkü onun yemeğini veren de Pozzo. Kapitalist zalimler, köle yaptığı zihinlere muh-

taç. İnsanlar bunun farkında ancak karın tokluğu uğruna hürriyetlerini feda edebiliyorlar.

Bu bölümün diğer bir can alıcı noktası da hiçbir şey olmamış gibi davranıp her şeyin unutulması. Sömürülüyoruz, öldürülüyoruz, mahkûm ediyoruz ancak az bir vakit sonra her şeyi unutup ve yine tuzağa düşüyoruz.

Oysa müslüman aynı delikten iki defa ısırılmaz hadisini hepimiz çok iyi biliyoruz.

O gün de bitiyor oyunda. Biz yine Godot’nun gelmeyeceğini öğreniyoruz.

Biliyoruz, Godot hiçbir zaman gelmeyecek.

Ve biz kendimizi düzeltmedikçe Allah da vaziyetimizi değiştirmeyecek.

NAKARE

“Bay Godot bugün gelemez, ancak

yarın mutlaka gelecek!”

güneş nazlı bedenini göstermeden
dağlara
bağlara aldirmeden, doğru yola
koyuldu
adımları aheste...
tanıştığı her nefeste, biraz daha
yoruldu
müşkülata divane o ağaca
vuruldu
canlı kanlı bedenine “aşk nedir”
soruldu
cevabı, matemdeki maşuklarca
duyuldu
bedenini yakarak teslim olan bu
yolcu
yoklukla hemhal olan derdi derin bu
kolcu
varlığın göğsündeki öz makama
kuruldu

FUAD

HİŞİRTİ

Bu aşktan başka bir şeydi. Tutku mu, hayır tutku da değildi. Sanki bir çocuğun annesini gördüğünde sevinmesi, ailesinin yanındaki rahatlığıydı benim ağaca, kuşa olan hislerim. Aşık olduğum kızın gözlerindeki sert bakıştı yaylaya hasret. Ve kavuşmak mı, aylardır birbirine hasret olan dudakların buluşmasıydı elbet. Nedenini hiç bilmediğim ve kesin olarak bilemeyeceğim bu çocukça duyguların kaynağı neydi acaba? Babamın da böyle birisi olması mı, yoksa yıllarca şehirde yayla, tarla hikayeleriyle büyümem mi? Galiba hiçbir zaman bilemeyeceğim.

Yayladan yani yeşilden, diğer bir deyişle ağaçtan her ayrılış anımda; arabanın arka camından bakan bir çocuk ve o çocuğun gözünden akan yaş hasret diye adlandırdım. Daha onyedisinde olan ben ömrünün sadece birkaç yılını dağda, bayırda, köyde geçirmiş biri olarak diyebilirim ki; geçmişimizle aramızdaki bağı koparan temel sebep batıya özenmemiz değil, bu sadece bir aktivatör olmakla beraber bizi benliğimizden koparan temel sebep yeşilden uzaklaşp, şehirlerin, siyah karışmış beyazlarına boyanmamızdır.

Söyle bana ,
Hiç gül nedir bilmeyen genç, leyla'yı bilir mi? Gül yetiştirmesini bilmeyen, aşık olabilir mi? Toplumumuzda kızlar için çiçek benzetmesi yapıldığını hepimiz bilmekteyiz ve birçoğumuz bu benzetmeyi kullanmaktayız fakat kaçımız çiçeklerle hemhal olmuş insanlarız? Söyle bana bir çiçeğin narinliğini onu bilmeyen, tanımayan nasıl anlar.

Söyle bana ,
Ağaç yaşken eğilir, demiş ataları-mız. Bir varlıkla bağdaştırmışlar bu sözü. Bizim türümüz olan insan denen varlıkla. Bunu neye dayanarak söylemişler? Size bir soru, bu sözü ağaçlardan bihaber olan bir insan söylemiş olabilir mi? Bakmışlarki, ağaç yetiştirmek evlat yetiştirmeye çok benziyor. Zaten dikkatli bakınca yapbozun parçaları kendiliğinden yerleşiyor. İş dikkatli bakmakta. Nereye baktığını ve neye baktığını bilmekte.

Şimdilerde parmaklarının sayısı kadar ağaç türü bilmeyen bir nesil yetişmekte. Geçmişle bağlarımızı koparmak hiç bu kadar kaçınılmaz olmamıştı sanırım. Tüm dünya üzerinde, dünya savaşları başladığından beri yaklaşık bir asırdır insanlar Amerikan Rüyası'na kapılıp sanayi hayalleriyle tutuştular. Bunu tabiat ve şehir dengesini gözardı ederek yaptıklarından dolayı ve şuan biz bu eylemi devam ettirdiğimizden dolayı bugünlerde böyle bir dünyada yaşıyoruz.

Öyle bir şey ki bu ağaç; sanattan tarihe, edebiyattan felsefeye birçok disiplinin konusu olmuştur. Sizce hayatımızda bu denli yer kaplayan bir öğenin önemini tartışmak lafı güzaf değil midir? Öyleyse biz de tartışmayalım. Ağaç eski türkçe'de Ağ-ag yükselme anlamına gelen, aç-ç ekiyle ise yerle bağlantısı olan anlamını bütünleştirmekte. Yani geçmişine bağlı olup geleceğe doğru ilerleyen diye bir anlam yüklemek yerinde olur.

NİĞBOLU'DA BÜTÜN AVRUPA'YI NASIL YENDİK?

1395 senesi yazında Osmanlı padişahı Yıldırım Bayezid Han İstanbul'u 2. kez muhasara ediyordu. Avrupa devletleri, kendileri için selameti Osmanlıları Avrupa'dan çıkarmakta görüyorlardı. Avrupa'da Osmanlı üzerine sefere çıkacak büyük bir haçlı ordusu toplamak için şartlar müsaitti, Bizans'ı kuşatan Osmanlıları arkadan vurma fırsatı kaçırılmamalıydı.

Büyük Haçlı İttifakı

Bu büyük haçlı seferi için bir nedenden fazla hazırlık yapıldı. Bütün Avrupa, Osmanlı Devleti aleyhine bu büyük ittifaka iştirak etmişti. Avrupa'nın çıkarabileceği en güçlü, en kalabalık ve teçizatlı ordu meydana getirilmişti. 130.000 kişilik bu büyük haçlı ordusunda Macaristan Krallığı, Fransa Krallığı, İngiltere Krallığı, Almanya İmparatorluğu, Lehistan Krallığı, Venedik Cumhuriyeti ittifaktaki büyük devletleri teşkil ediyordu. Bunlardan başka Avrupa'da Kastilya Krallığı, Aragon Krallığı, Rodos Şövalyeleri, Papalık, Eflak Prenslığı, Töton Şövalyeleri, Norveç ve İskoçya Krallıkları, küçük İtalyan devletleri gibi ne kadar irili ufaklı devlet varsa onlar da bu haçlı ordusuna katılmışlardı.

Toplanan harp meclisinde Türkleri çok iyi tanıyan Macaristan Kralı Sigismund'un ısrarlarına rağmen Osmanlı hududunun geçilip ilerlenmesine karar verildi. Birkaç asır evvel olduğu gibi tekrar mukaddes şehir Kudüs'ü ele geçirmek istiyorlardı. Sigismund, ne kadar büyük bir güce sahip olunursa olunsun Türkleri meydan muharebesinde yenmenin mümkün olmadığı fikrindeydi ki

bu düşüncesinde yanılmayacaktı.

Tuna nehrini geçen Haçlı ordusu Tuna'nın kenarındaki bir Osmanlı kale si olan Niğbolu'ya vardı. Haçlılar gelmeden evvel etraftaki Türk ahali kale içine sığınmış ve Niğbolu müdafaaya çekilmişti. Hepsi de Hıristiyan olan ve güya Hıristiyan halkları Osmanlı esaretinden kurtarmayı gaye edinen bu haçlı ordusunun askerleri Niğbolu'ya varınca kadar yol üzerindeki Hıristiyan memleketlerin ahalisine çok büyük zulümler etmişler, akıl almaz bir vahşet sergileyerek pek çok köyü yakıp yıkmışlardı. Ordularının sayı bakımından kuvvetine aldanan Haçlılar; bekledikleri sözde zaferin sarhoşluğuyla pek çok rezilliklere imza atıyorlar, Niğbolu Kalesi önlerinde partiler düzenliyor, bayılınca kadar sarhoş oluyorlardı. Onlara göre Sultan Yıldırım Bayezid; büyük haçlı kuvvetinden korkmuş, mukavemet edecek cesareti kendinde bulamamış ve hatta Kahire'deki Memluk Sultanı'na sığınmıştı.

Gerçekler tabii ki de böyle değildi. Yıldırım Bayezid Han haçlıların toplanıp Tuna'yı geçtiklerini ve Niğbolu'ya vardıklarından haberdar olmuş, hatta Haçlılar ile Bizans arasındaki gizli muhaberatı da öğrenmişti. Derhal büyük bir ordu tertip edip Niğbolu'nun imdadına "yıldırım" süratiyle koşmuştu. Yıldırım'ın üzerlerine gelebileceğini kimse tahmin etmiyordu. Hatta ordudaki pek çok meşhur kumandandan biri olan Mareşal Boucicault, Türklerin yaklaşmakta olduklarını iddia eden bazı öncü askerlerin kulaklarını kestirdi.

Bre Doğan! Bre Doğan!

Burada, ordu iyice Niğbolu'ya yaklaşmışken Yıldırım Bayezid gecenin karanlığından faydalanarak büyük bir cesaretle tek başına Niğbolu Kalesi önlerine geldi ve surların dibinden kalenin müdafii Doğan Bey'e gök gürültüsünü andıran sesiyle haykırdı:

-Doğan! Bre Doğan!

Surların üzerinde bulunan Doğan Bey aşağıya bakınca karanlıklar içinde padişahı tanıyınca hayretler içinde kaldı ve aralarında şöyle bir konuşma geçti:

- Emret saadetlü sultanım.

- Bre Doğan, halin nicedir?

- Zahiremiz yeterli, surlarımız sağlamdır.

Bunun üzerine Yıldırım: “Hele dayanın, biz dahi vardık” dedi.

Bütün Avrupa Perişan Oldu

25 Eylül 1396 tarihinde artık Niğbolu'ya varıp haçlıları şaşkınlığa uğratan Yıldırım Bayezid idaresindeki Osmanlı ordusu ile Haçlılar arasında harp başladı. Geniş bir hilal vaziyeti alan Osmanlılar, Haçlıları kısıkaç arasına alarak perişan ettiler. 100 bine yakın haçlı askeri Osmanlılarla çarpışırken öldü. 10 bin kadarı sağlam veya yaralı olarak kaçabilirken bir o kadarı da esir düştü. Kumandanlardan ileri gelenlerinin bir kısmı öldü, bir kısmı esir düştü ve bir kısmı da canını zor kurtarabildi. Tuna'da onlarca haçlı gemisi batırılmış, erzaklarla yüklü olan pek çok gemi elde edilmiş ve Osmanlılar böylelikle kesin bir zafer kazanmış-

lardı. Sultan Bayezid'in lakabı olan Yıldırım'ın, Niğbolu'ya bu derecede şaşılacak bir hızla vardığı için verildiği söylenir.

Osmanlılara ani baskın yapıp Avrupa'dan atmak ve hatta Kudüs'ü almak gayesinde olan Haçlılar Niğbolu'da büyük bir kayaya çarpmışlardı. Osmanlı Ordusu Niğbolu'da bütün bir Avrupa'yı mağlup etmişti.

“Bu yazı büyük nisbette Yılmaz Öztuna'nın ‘Başlangıcından Zamanımıza Kadar Türkiye Tarihi’ isimli eserinden istifade edilerek hazırlanmıştır.”

ABDÜLHADİ

Yapma

**Bu kadar soğuk olma
Senin soğğun körükler ateşimi
Yangınma ortak olma
Sayfalar boş
Kalemim terk etmiş beni
Ben ardıcın gölgesine muktaşken
Beyaz gecelerini bana sunma
Sayfaların çizgileri yoksa
Satırların dalgalarına bırakayım kendimi
Son kalanım varlığımken
Beni yalnız bırakma**

**Güneş kuzeyden doğmuş
Yollar bana dört duvar
Nerede duygularımı hapseden
O müzmin rüzgâr
Ufkum, sırdaşım, emanetim
Sahi nerede âşıklar diyarı Üşküdar
Nerede rengini vapurlarla paylaşan
O kırmızı beyaz martılar**

HAYALİ

Dil, Düşünce ve Kültür

Bu yazıda, felsefe tarihinin en çetin problemlerinden birini; dilin düşünce, yorum, kültür ve tarih ile olan ilişkilerini ele almaya çalışacağız.

Düşünebilmek ve bunu başkalarına anlatabilmek özelliği ile insan, başkalarıyla diyaloga girme ve düşüncelerini aktarabilme özelliğine sahiptir. “İnsan bu sayededir ki, bir kültür inşa etmek ve kültürel müktesebatı nesilden nesile aktarabilmek suretiyle, bütün diğer varlıklardan üstün hale gelmiştir. Demek ki, lisan sadece bir kültür politikası meselesi değildir; lisanımız bizim insanlık haysiyetimizdir: Kelam bir mukaddesat meselesidir. Bu noktada Cemil Meriç’in “Kamus namustur” sözünü hatırlatmak gerekir. Bir anlamda kültürün sürekliliği, onun en önemli taşıyıcısı olan dilin sürekliliği ile mümkündür.

Dil, hiç şüphesiz düşüncelerin aktarılmasında önemli bir araçtır ve bu anlamıyla vazgeçilmez bir öneme sahiptir. Bundan dolayı dil ve düşünce ilişkilerinin sağlıklı bir zemine oturması için bazı sorunların çözülmesi gerekmektedir. Dil ve düşünce ara-

sındaki ilişkilerde temel sorunlardan biri yazarın zihnindeki düşünceyi kelimelere tam olarak yansıtıp yansıtamadığıdır. İkincisi ise daha da önemlidir ve hermenötik çabanın temel sorusudur: Yazanın ya da konuşanın anlatmak istediği düşünce ile okuyanın ya da dinleyenin anladığı şey, aynı şey midir? Hermenötüğün temel tezi, “bir yazıyı yazarından daha iyi anlamak mümkündür” olsa da bunu sağlamak hiç de kolay değildir. Önce yazarın düşünce dünyasını, sonra metnin dil mantığını anlamak ve analiz etmek gerekir. Ludwig Wittgenstein’in da işaret ettiği gibi: Dilimizin sınırları dünyamızın da sınırlarıdır. Doğru bilgi ancak yapılacak dil analizleriyle, yani dilin mantıksal yapısını anlamakla elde edilebilir.

Düşünce ve dil arasındaki ilişki, felsefe tarihinin başlangıcından bu yana tartışılan en eski konularından biridir. Bu tartışmaların merkezinde yer alan;

İlk soru, dilin düşüncelerin bütün olarak aktarımında yeterli olup olmayacağıdır.

İkinci soru ise dil ve kültürün bağlantısının ne olduğudur.

Bu soruları daha sonra bir kültür havzasında üretilen metnin değişik kültür havzalarına tercümesinin sağlıklı yapıp yapılamayacağı, söz diziminin anlamı yansıtıp yansıtmayacağı gibi problemler izlemektedir.

İşte dil felsefesi ve hermenötik bu problemler etrafında ortaya çıkmış felsefe alanlarıdır.

Problemin düşünce tarihindeki seyirine bakacak olursak:

Batı düşüncesinde antik Yunan düşünürlerinden bu yana bu meseleler ele alınıp işlenmiştir:

“Antik Yunan filozoflarından Hearakleitos, doğada bir düzenin bulunduğunu, bu düzenin de aynen insan diline yansıdığını söyler. Adına doğacılık denilen bu görüşe göre, sözcükler gösterdikleri anlamları belirtecek biçimde şekillenmişlerdir. Bu anlayışa karşılık dönemin filozoflarından Demokritos, sözcüklerle anlamlar arasındaki ilişkinin insanların kendi aralarında oluşturdukları bir uzlaşma ve anlaşma sonucu kurulduğunu söylemektedir.” Platon ise bütün felsefesini dayandırdığı ide anlayışıyla sorunu temellendirir. Ona göre söz de tıpkı bilgi gibi doğru ve yanlış olmak üzere ayrılır. Doğru söz, idelere uygun İlahi sözdür. Batı düşüncesinde *“dil-düşünce ilişkisi konusu ile ilgili olarak iki yaklaşım söz konusu olmuştur: Bunlardan birincisi, Aristoteles anlayışı doğrultusunda, düşünceyi temele alıp dili ona tabi kılan anlayış, ikincisi ise, Kantçı anlayış*

doğrultusunda, dili temele alıp düşünceyi dile tabi kılan anlayıştır. (Felsefe Ansiklopedisi, cilt 4, s:338)

Ortaçağ dil üzerine yapılan tartışmalar, kavramların gerçek mi, yoksa isimden mi ibaret olduğu üzerinde yoğunlaşmıştır. Modern batı düşüncesinde ise “dil, toplumsal anlaşma ve uzlaşmanın ürünü olup, toplumun ortak bilincinde herkes için aynı olan ses, sözcük ve biçimbirim öğelerinin toplamı olarak kabul edilmiştir.” (Felsefe Ansiklopedisi, cilt 4, s: 340). Bu anlayışa göre dil ve düşünce birbirinden farklı alanlardır. Ancak şunu da kabul etmek gerekir ki dil-düşünce ilişkisinde, Antikçağın aksine, Ortaçağda dil daha önemli bir konuma gelir. Batı düşüncesi dil-düşünce ilişkileri açısından ana hatları ile üç döneme ayrılabilir. “Birinci dönemde düşünce kendisini, salt rasyonel çabaların doğurduğu kavramlarla metafizik sahada; ikinci dönemde ise belli bir dili konuşan toplumun ortak bilincinde göstermiştir. Batı düşüncesi nihayet mantıkçı pozitivistlerle birlikte olgu dünyasından metafiziği de eleyerek, logos-ontos uyuşmasını sağlamış, pozitif dünyanın bir resmini çıkararak onun hakimi olmuştur. (Felsefe Ansiklopedisi, cilt 4, s: 341). Dil konusunda farklı bir anlayışa sahip olan Noam Chomsky ise tartışmayı bambaşka bir boyuta çekerek, dilin insan zihninde doğuştan belirlenmiş bir mantığa dayandığını söyler.

İslam düşünce dünyasında ise erken dönemlerde tartışılmaya başlanan dil-düşünce ilişkisinde ana eğilim, Aristoteles’in dili düşünceye bağlayan anlayışı çerçevesinde gelişmiştir. Ancak büyük çoğunluk bu

konuda Aristotelyen geleneğin tersine dili düşüncenin önüne koyar. Batı düşüncesi ile İslam düşüncesi arasındaki temel fark, Batı düşüncesinin insan; İslam düşüncesinin ise Tanrı merkezli olmasıdır. Dolayısıyla İslam düşüncesi, Farabi gibi felsefi geleneği temsil edenlerin dışında, dili düşüncenin önüne koyar.

Dil-düşünce ilişkileri açısından gözden kaçırılmaması gereken bir husus da dilin kültür ile olan bağlantısıdır. Bu bağlantının gözden kaçırılması bir metnin anlamını önemli ölçüde sınırlandıracak, daha da önemlisi yanlış anlamayla neticelenecektir. “ Dil kültürün en mühim aktarıcısıdır. Kültür dil ile iktisab edilir. Ancak hemen hatırlatmak isterim ki, her kültür farklı bir perspektif, farklı bir bakış açısı ve anlayış imkanı sunmakla beraber ,aynı zamanda her kültür bir çeşit ‘beyin yıkama’ demektir. Evet muhakememizin bütün kavramlarını dilden alırız; ancak o kavramlar tarih içinde teşekkül etmiştir ve yaşanan, hali hazırdaki tarihi şartlar tarafından tayin edilirler. Dolayısıyla dil öğrenmek, gerçekte kültürü öğrenmek

demektir.(Dil ve Düşünce, s:63) İşte kavramların tarihsel süreç içinde gerek semantik müdahale ile, gerekse başka sebeplerle anlam kaymalarına uğraması, metinlerin değerlendirilmesinde oldukça önemlidir. Dünyaca tanınmış Japon anlambilimci İzitsü, Kuran kavramları üzerine yaptığı çalışmada kelimelerin kök ve kazanılmış anlamları üzerinde durur. İzitsü buna “esas anlam” ve “izafi anlam” adını veriyor. “esas anlam, kelimenin her zaman taşıdığı asıl anlamdır. İzafi anlam ise kelimenin içinde bulunduğu özel sistemden ve bu sistem içindeki diğer kelimelerle olan münasebetinden kazandığı özel anlamdır. İzitsü, bu ayrımı Kuran kavramlarını analiz ederken sistemleştiriyor. Hiç şüphesiz bir metin anlaşılmasına çalışılırken kelimelerin genel anlamlarından(esas anlam) daha çok, onların metin içinde kazandığı özel anlamlar(izafi anlam) belirleyici olacaktır.

Dilin kültürel bağlantılarının olması, üretilen metinlerin öznelliğini tartışmaya açabilir. Bundan dolayı çevirisi yapılacak metinlerin iyi anlaşılması için, metnin yazıldığı dilin

“ Kamus ”
namustur.

Femil Meriç
(1916 - 1987)

üretildiği kültürel paradigmanın da iyi anlaşılması gerekir.

İşte buradan hareketle kutsal metinlerin yorumlanmasından yola çıkan ve daha sonraları bir disiplin haline gelen hermenötik, günümüzde metin-dil ve anlam üzerine yoğunlaşmaktadır.

Dil –düşünce ilişkisi açısından bakıldığında ortaya çıkan önemli bir sorun da, kelimelerin sözcük anlamlarının bilinmesinin anlamada yeterli olup olamayacağı sorunudur. Şurası bir gerçek ki, hem kelimelerin farklı cümleler içinde kazandığı yeni anlamları hem de onların kültürel anlamlarını dikkate almadan sadece sözlük anlamlarıyla yetinmek anlama faaliyetini önemli ölçüde engelleyecektir. Bu durumun farkına varan düşünürlerin başında felsefeye yönelttiği eleştirileriyle tanınan Gazali gelmektedir. “Gazali’ye göre kalp, akıl ve ruh kelimeleri, ‘nefis’ kelimesinin eş anlamlıdır. ‘Me-aric’ül Kuds’ isimli eserinin girişinde bu kavramları, bunların Kuran’da geçiş tarzlarına dair misaller ekleyerek açıklıyor. Aslında her kelimenin arkasında bir dünya bulunduğunu, sırf lügat manasını bilmekle kavramların anlaşılamayacağını gösteren iyi bir analiz. Biz günlük dilde kelimeleri rastgele kullanıyoruz; ama arka planındaki dünyadan haberdar olamayabiliyoruz.”(Dil ve Düşünce, s:28)

Bir metni anlamamanın önemli zorluklarından birisi de kelimelerin anlamlarının içinde yer aldıkları metne göre değişiklik göstermesidir. “Kelimelerin anlamları, içinde buldukları cümleye (context’e) göre daima değişir. Derler ki bir ırmağa iki kez giremez-

siniz. Dilbilimci Hayakawa da diyor ki: ‘Hiçbir kelimeyi tamı tamına aynı manaya gelecek şekilde iki kere kullanmak mümkün değildir.’ Çünkü cümle değişince, kelimenin anlamı da değişir.”(Dil ve Felsefe, s:36) Hiç şüphe yok ki, bir metni anlamak için sadece kelimelerin anlamlarını bilmek yeterli olmayacaktır; yazarın kullandığı dilin cümle yapısının mantığını da bilmek gerekir.

“İnsanlar bir cümleyi bir takım yabancı kelimelerle yazdığı için anlamadıklarını zannederler; oysa o cümle ile ifade edilen fikri anlamıyorlardır. Önce kelimeleri değil cümleyi anlamak gerekiyor. Cümle, kelimelerin farklı manalarındaki toplamını anlamlı bir vahdet içinde cem eden bir bütündür; bir nizamdır; yalnızca bir takım unsurların tamamını bir araya getiren bir topluluk değil, bütün dil unsurlarını kalbin ya da zihnin hareketi ile anlamlı bir vahdete irca eden yani bir anlamı olan müstakil bir bütündür. Evet, müfid bir manadan mahrum olan kelimeler bir cümle teşkil edemezler; ancak kelimelerin tamamının anlamı biliniyor olsa bile cümlenin ne demek istediğini kavramak her zaman mümkün olamayabilir. Bunun için dilin mantığını bilmek gerekli olduğu gibi, o dilin ürettiği kültürün kodlarını da bilmek gereklidir.

Anlama çabasını zorlaştıran faktörlerden biri de metni anlama durumunda olanların bağlı buldukları ideolojik tutumlardır. “ Genellikle Entelektüeller, bir meseleyi değerlendirirken, mensup oldukları fikri cereyanların, ekollerin, yahut başka bir tabirle standart haline gelmiş normların ışığı altında tenkit yaparlar. Bu standartların dışında say-

dıkları eserler ve fikirler ise onları tatmin etmeyecektir. Halbuki standartlar, yahut normlar, devirden devire değişir. Bu noktadaki ana sorun, bir eseri ya da fikri tenkit eden veya yorumlayan kişi, onu yazan kadar anlayabilir mi? Hermenötüğün bu noktada temel iddialarından biri de bir metnin ya da fikrin yazarı gibi kavranabileceğidir.

Semantik açıdan bakıldığında kelimelerin gerçek anlamı ifade etmede yeterli olup olmadıkları konusunda farklı düşünceler vardır. "Semantikçi Hayakawa diyor ki, 'Kelimeler bir araziye tarif eden haritalara benzerler'; yani araziye yalnızca kullanılan ölçek nispetinde tarif ederler. Harita arazinin yalnızca sembolüdür; bir haritanın arzını ihtiva ettiği her şeyi tarif etmesi nasıl mümkün olabilir? Bir harita araziye ne ölçüde dalalet ederse, kelimeler de gerçeği ancak o ölçüde tarif edebilirler. Demek ki insanın büyüğü, sözün sihri, söylediğimiz kelimenin gerçeğe delaleti kadardır.

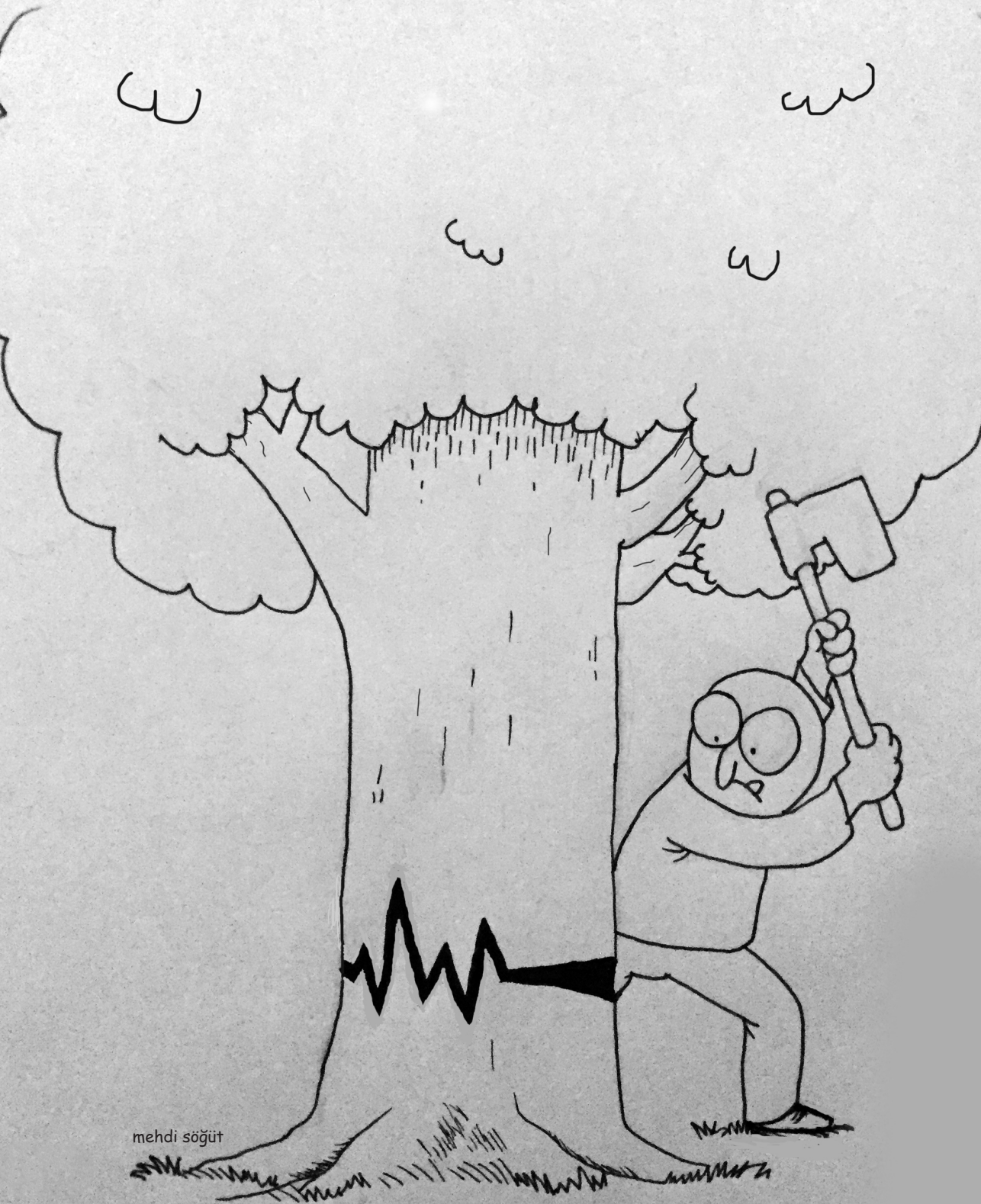
Buradaki temel sorun İslam dünyasında da tartışma konusu olan lafız-mana ilişkisidir. Buradan hareketle metin merkezli ve anlam merkezli okuma gibi iki farklı okuma biçimi yapılabilir.

Toplumların tarihsel sürekliliğini sağlayan en önemli araçların başında dil gelmektedir. Dolayısıyla bir toplumsal dönemden başka bir toplumsal döneme geçişte yeni kavramlara, dolayısıyla yeni bir dile ihtiyaç vardır. Zihniyetler bir anlamda yeni bir dilin oluşturulmasıyla ilgilidir. Bu durum, toplumsal değişim ve devrim hareketlerini, kendilerini taşıyacak bir dil politikası üretme-

ye itmiştir. Ancak dil politikalarının kelimelerden ziyade dilin arka planındaki zihniyet dünyasıyla ilgili olduğu açıktır. Türkiye'de dil üzerinde süren tartışmalar büyük ölçüde İmparatorluktan ulus devlete geçiş sürecinde yoğunlaşmıştır. Özellikle Türkçü düşünürlerin başını çektiği, aralarında Ziya Gökalp gibi isimlerin bulunduğu bir grup aydın, imparatorluk diliyle ulus-devlet inşa edilemeyeceğinin farkındaydı. Cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte yeni bir toplumsal düzen kurmaya çalışan elitler buna uygun bir dil yaratma çabası içinde olmuştur. Cumhuriyet elitlerinin ana amacı dini kavramlarla dünyaya bakan ve kültürel ilişkilerini bunun üzerine kuran bir toplum yapısından secüler bir toplum yapısına geçmektir.

Günümüzde Hermenötik, dil-düşünce arasındaki ilişkide hangisinin öncelik taşıdığı tartışmasından daha çok, bir metnin tam manasıyla anlaşılıp anlaşılmayacağı sorununa odaklanmaktadır. Ulaşılan sonuç şudur: Dil-düşünce ve yorumlama ilişkileri bakımından birçok sorunlu alan bulunmasına rağmen, doğru anlama ve anlatmanın mümkün olduğunu kabul etmek zorundayız!

mehdi sögüt

BASLANGIÇ

*Mücerred sözlerimden yükselen,
Hangi bahar ki, dökülmesin yeşil yapraklar,
Sırılsıklam olmasın çıplak ağaçlar!
Kayaları parçalayan kırmızı papatyalar,
Ruhumun öz suyundan beslenmesin!*

*Çünkü, Benliğin dilinden dökülen damlaların
Menşei vicdan pınarıdır, derdi bilge adam
Ve kader kağıdının üzerinde yatan,
Kalbime dokunan bu soğuk ilham!*

*Öyleyse, Periyle gelen sözlerin
Bataklık çınarından yeşeren siyah harfli heceleri!
İlahi! Ruhumdan taşan,
Akan mürekkebi kızgın cümlelere,
Kalem ile derc et!*

AHMED